

Danijela Doblanović, *Žrvanj života. Stanovništvo Savičente od početka 17. do početka 19. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2017, 327+V str.

Nizu recentnih povijesno-demografskih studija mikrocjelina na hrvatskim prostorima pridružila se zanimljiva, pitko pisana monografija Danijele Doblanović Šuran, povjesničarke s Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, u kojoj je u dugom trajanju, po svim pravilima “zanata povjesničara”, obrađen istarski feudalni posjed obitelji Grimani. Temelj knjige je doktorska disertacija pod naslovom “Demografska slika župe Svetvinčenat od početka 17. do početka 19. stoljeća”, koju je, pod mentorstvom akademika Nenada Vekarića, autorica obranila na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2013. godine. Naslovnicu meko ukoričenog izdanja krasi dojmjljiva crno-bijela fotografija središta Savičente i upečatljiv dvodijelni naslov, drag francuskim analistima. Odabir fotografije i naslova upućuje na osobni odnos prema odabranoj istraživačkoj temi koji se otkriva čitanjem autoričine biografije. Savičenta je prostor autoričina djetinjstva, a sintagma “žrvanj života” savršeni kroki predtranzicijskih demografskih kretanja koje zaljubljenica u matične knjige izvrsno poznaje.

Knjiga u izdanju ugledne nakladničke kuće “Srednja Europa” podijeljena je na petnaest cjelina: jedanaest poglavlja s izdvojenim grafikonima, sažetak na engleskome jeziku, popis literature i pet priloga, među kojima su dva stanja duša iz 1734. i 1814, nedatirani popis stanovnika i dva anagrafa iz 1780. i 1790. godine. Autorica obradi teme prilazi komparativno, kombinirajući analizu brojnih izvora prikupljenih u istarskim arhivima i *Archivio di Stato* u Veneciji, s iscrpnim podacima iz sličnih studija na hrvatskom i europskom prostoru. Monografija je vjeran model dubinskog povijesno-demografskog istraživanja koje kao završni proizvod nudi zaokruženu sliku stanovništva jednog rubnog područja mletačke Istre od 17. do početka 19. stoljeća.

U klasičnom uvodnom poglavlju autorica nudi osvrt na dosadašnja povijesnodemografska istraživanja istarskog područja, prikaz i ocjenu izvora. Glavni izvori su matične knjige i knjige Stanja duša župe Savičenta. Slijedi kratki prikaz povijesti Savičente, u kojem se opisuju nastanak utvrde, središta župe, uprava i gospodarska kretanja. Stanovnici su bili orijentirani na zemljoradnju i ovčarstvo, a u kaštelu je očekivano prevladavalo obrtništvo.

Treće poglavlje donosi najprije broj stanovnika šireg područja mletačke Istre u ranom novom vijeku, a zatim se fokusira na odabranu župu koja, kretanjem ukupnog broja stanovnika od 1.000 do 1.500, slijedi obrazac uočen na cijelome istarskom području, obilježenom padom broja stanovnika u 17. i 18. stoljeću.

U četvrtom poglavlju analizirana su prirodna kretanja stanovništva, natalitet i mortalitet. Autorica tu uočava naglašena predtranzicijska obilježja, s padom opće stope nataliteta tek u drugoj polovici 19. stoljeća.

Peto poglavlje posvećeno je istraživanju ritma rađanja, s izdvojenim cjelinama o blizancima i nezakonitoj djeci. Najviše začeca u župi Savičenta bilo je u proljetnim mjesecima. Učestalost poroda pokazuje da se za prokreaciju koristilo cijelo fertilno razdoblje žene, ali se uočavaju i neke naznake postojanja svijesti o odgodi začeca.

Osim klasičnih razmatranja dobi mladenaca prilikom sklapanja braka, sezonskih kretanja vjenčanja, broja vjenčanih i brakova udovaca i udovica, analiza vjenčanja u župi Savičentat donosi i zanimljive podatke o unakrsnim brakovima i svjedocima na vjenčanju, koji su često zvonari. Dok karakteristični jesenski maksimum u odabiru mjeseca vjenčanja ostaje uglavnom stalan za cijelo promatrano razdoblje, autorica uočava promjene u odabiru dana u tjednu za vjenčanje. Udio nedjelje se smanjuje pri kraju promatranog razdoblja, što autorica tumači kao privatizaciju ceremonije kojoj prisustvuje uži krug ljudi.

Analiza smrtnosti stanovništva župe Savičenta niske doživljene dobi, zbog visoke smrtnosti dojenčadi, pokazuje predtranzicijska obilježja. Klimatski čimbenici imali su znatan utjecaj na kretanje smrtnosti i nema značajnih razlika u doživljenoj dobi između muškaraca i žena. Osim nepreciznosti u bilježenju godina, autorica se u razmatranju smrtnosti suočila i s manjkom podataka o uzroku smrti, koji se sustavno bilježio tek od početka 19. stoljeća. Vrlo je zanimljiva analiza prostora ukopa. Autorica je uočila hijerarhijski raspored ukopnih mjesta u crkvama, s grobovima uglednika smještenima bliže glavnom oltaru ili oltaru posvećenu poznatom svecu.

Svi izvori potvrđuju da su, u pogledu obiteljske strukture, u župi Savičenta prevladavale jednostavne obitelji s relativno malim brojem djece, u prosjeku dvoje. Kućanstva su očekivano veća u selima nego u središtu župe, a dobna struktura stanovništva bila je progresivnog tipa.

Analiza prezimena na temelju matica, stanja duša i popisa, uz dobro poznavanje topografije kaštela Savičenta, omogućila je autorici smještanje njegovih stanovnika u prostor i na taj način je izrađena precizna socijalna topografija mjesta za 1734. godinu. Autorica je provela i analizu frekvencije i motivacije dodjele imena, koja se razlikuje u odnosu na ostatak hrvatskog priobalja. Najfrekventnije žensko ime na području župe Savičenta u promatranom razdoblju bilo je Marija, zatim Eufemija i Viktorija. Muškarci su često dobivali imena Ivan, Matej i Antun.

Vrsnoću istraživanja predstavljenog u ovoj kompaktnoj monografiji prepoznale su institucije koje su financijski podržale publikaciju. Objavljivanje knjige pomoglo je Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH, Istarska županija, Općina Svetvinčenat i Hrvatska zaklada za znanost u okviru projekta URBES-7235.

Odabir mekog uveza i crno-bijelog tiska ima nesumnjive prednosti, ne samo financijske prirode, ali i objektivne nedostatke, kojih su, vjerujem, izdavači bili svjesni. Ti se nedostaci vide u grafikonima koji bi bili puno efektivniji da su, umjesto u teže uočljivim nijansama sive, tiskani u boji. Sklonjeni na kraj knjige, a ne organski integrirani u tekst, grafikonima je, umjesto ključne, dodijeljena tek sporedna uloga u prezentaciji rezultata uzorno provedenog povijesno-demografskog istraživanja, obogaćenog snažnim antropološkim naglascima.

Prvijenac Danijele Doblanić čitat će mnogi; ne samo povijesni demografi i ini zaljubljenici u naizgled suhoparne zapise u matičnim knjigama, nego i svi drugi koje zanima Istra, hrvatsko i europsko ranonovovjekovlje, ili samo pulsiranje života žrnju unatoč.

Rina Kralj-Brassard